

SHIPS – Screening to improve Health In very Preterm infantS in Europe

(Euroopa väga enneaegsete laste jälgimine nende tervise parendamiseks)

VÄGA ENNEAEGSENA SÜNDINUD LASTE TERVISHOID, ARENG
JA TERVIS 5. ELUAASTAL

SHIPSi tutvustus

Väga enneaegsete laste ja nende vanemate toetamine

Meditšiini edusammud väga enneaegsena, st enne 32. rasedusnädalat sündinud laste ravis on suurendanud elulemust ja vähendanud vastsündinute rasked haigusi. Enamiku väga enneaegsena sündinud laste areng on normaalne ja tervis hea, kuid mõnel neist on raskusi. Need on erinevat laadi ning võivad hõlmata arengu, kõne või motoorika hilistumist, aga ka nägemise, kuulmise või hingamisega seotud probleeme. Taoliste seisundite varajane avastamine võimaldab varakult sekkuda ning pakkuda vanematele tuge ja teavet.

Teame küllalt hästi, kuidas hoolitsetakse väga enneaegsete laste eest haiglates. Märksa vähem on teada laste jälgimisest ja hoolitsusest pärast vastsündinute osakonnast lahkumist. Paljud lapsed on hõlmatud erinevatesse arengut toetavatesse jälgimisprogrammidesse. Ometi on sellised programmid riigiti erinevad ja meil on ka vähe infot selle kohta, kas kõik pered neile ligi pääsevad ning kui kaua nendes osaletakse.

Projekti SHIPS “Euroopa väga enneaegsete vastsündinute jälgimine nende tervise parendamiseks” eesmärk oli uurida väga enneaegsetele lastele suunatud tõenduspõhiste* tervishoiuteenuste, jälgimis- ja ennetusprogrammide kättesaadavust ja kasutamist. Tegemist oli ühise teadusuuringuga, mis hõlmas 6792 enne 32. rasedusnädalat sündinud last 11 Euroopa riigi 19 piirkonnast.

SHIPS projektis osales 19 piirkonda (kollasega) 11 ELi riigist (sinisega): Belgia, Taani, Eesti, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Holland, Poola, Portugal, Rootsi, Ühendkuningriik

* Tõenduspõhine tervishoid tähendab selliste tervishoiuteenuste osutamist, mis juhivad parima teaduspõhise teadmise mõtestatud sidumisel kliinilise kogemusega.

SHIPS programiga liitunud riigid kogusid uuringus osalenud piirkondades teavet järgmistele teemadele:

- 1 Laste tervis, tervishoiuteenuste kasutamine ja elukvaliteet
- 2 Laste kognitiivne ja motoorne areng
- 3 Perede kogemus lapse järelkontrolli ja sellega seotud teenustega
- 4 Jälgimisprogrammide ulatus, sisu ja maksumus.

Andmeid koguti laste viie aasta vanuses nelja erineva alauuringuna. Üks neist kannab pealkirja “Tervis ja heaolu 5-aastaselt”, mille tulemusi kajastatakse selles voldikus.

Uuringu “Tervis ja heaolu 5-aastaselt” tulemused

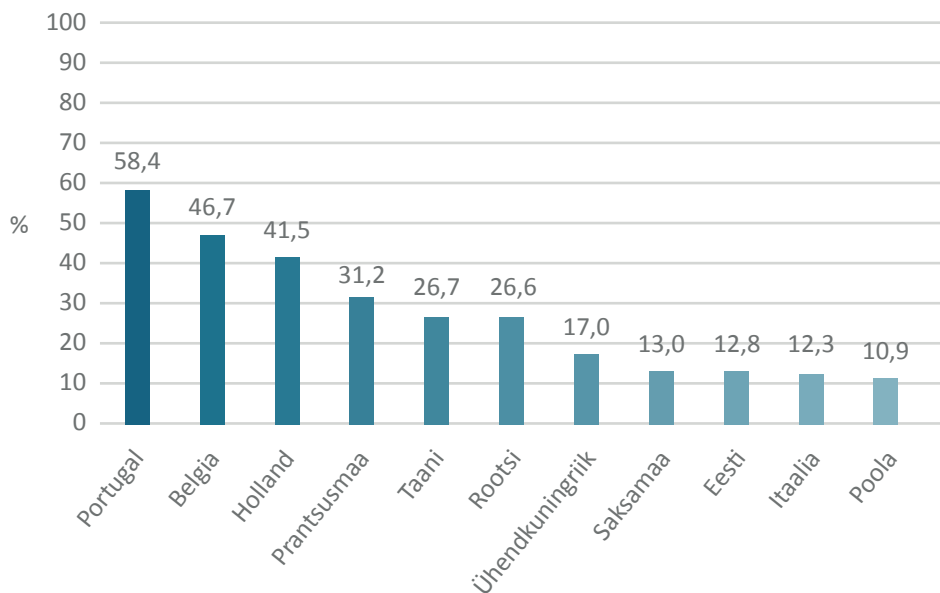
Uuring “Tervis ja heaolu 5-aastaselt” puudutas lapse tervist ja arengut, perekonna heaolu ning tervishoiuteenuste kasutamist (korraline järelkontroll, erakorralised visiidid, hospitaliseerimine), milleks paluti lapsevanematel täita küsimustik. Tulemused jagati nelja kategooriasse:

Jälgimispraktikad

Laste arengu ja tervise jälgimise teenuste osas olid riigiti suured erinevused. Jälgimisprogrammidesse kaasatud laste osakaal ja programmide kestus oli uuringus osalevate riikide, piirkondade ja vahel lausa haiglate lõikes erinev.

- Kuigi enamikule väga enneaegselt sündinud lastest pakuti järelkontrolli võimalust, käis viiendal eluaastal enneaegsetele suunatud visiitidel neist vähem kui kolmandik. Järelkontrollis käivate laste protsent oli kõrgem riikides, kus seda kuni viie aasta vanuseni soovitati kas riiklikul või piirkondlikul tasemel (Portugal, Belgia, Holland, Prantsusmaa, Rootsi).
- Nende laste osakaal, kes polnud kunagi järelkontrolli teenuseid kasutanud, varieerus riigiti 0 - 22 protsendini. Meenutame, et SHIPS andmed pärinevad vaid riikide uuringus osalenud piirkondadest, kuid riikide sees võib esineda ka piirkondlikke erinevusi.

5. eluaastal endiselt korralist tervise järelkontrolli kasutanud laste osakaal

Tervishoiuteenuste kasutamine

Paljud lapsed kasutasid viiendal eluaastal sageli mitmesuguseid tervishoiuteenuseid.

- 29% vanematest vastas, et nende laps on viimase aasta jooksul käinud ühe erialaspetsialisti vastuvõtul, ning 42% märkis, et nende laps on sama aja jooksul käinud kahe või enama spetsialisti (nt silma- või kõrvaarst, logopeed või füsioterapeut) vastuvõtul.
- Riikides, kus enneaegsete laste jälgimisprogrammid on ulatuslikumad (ehk korralise tervisekontrolliga on viiendal eluaastal seotud rohkem lapsi), oli lastel väiksem tõenäosus kasutada ambulatoorseid ja EMO teenuseid või sattuda haiglasse.

Lapsevanemate arvamused

On tore, kui keegi sul silma peal hoiab. Kuigi meil tõsiseid muresid ei olnud, hoiti meil ikkagi silm peal ja mõtlesin endamisi, et kui midagi olnuks valesti, oleks sellele kiiresti jälile saadud.

On suur pettumus, et kokkuvõttes ei vastuta lapse tervise ja arengu jälgimise eest mitte keegi. Meie tütar käis kolmes haiglas paljude arstide vastuvõtul. Loendamatu hulk selliseid vastuvõtte olnuks välditavad, kui kellelgi oleks olnud olukorrast ülevaade.

Tervishoiuteenuste võrdsus

Väga enneaegsetele lastele pakutavate tervishoiuteenuste ja järelkontrolli osas võib esineda sotsiaalset või geograafilist ebavõrdsust.

- Väga enneaegsena sündinud lapsed, keda mõjutavad sotsiaalsed riskifaktorid nagu näiteks ema sünd välismaal või madal haridustase, võisid viie aastaga olla saanud teistega võrreldes vähem sobivaid tervishoiuteenuseid. Nendel oli ka suurem tõenäosus kasutada ambulatoorseid ja EMO teenuseid või sattuda haiglasse, kuid väiksem tõenäosus saada erialaspetsialisti konsultatsiooni.
- Sotsiaalsetest riskifaktoritest mõjutatud lapsed käisid vähem ka väga enneaegsetele lastele mõeldud korralises järelkontrollis, mis võib seletada, miks nad said vähem erialaspetsialistide teenuseid ja sattusid sagedamini haiglasse.
- Nagu mõned vanemad märkisid, võib järelkontrolli kättesaadavus olla halvem perede jaoks, kes elavad suurematest linnadest kaugel:

Lapsevanema kommentaar

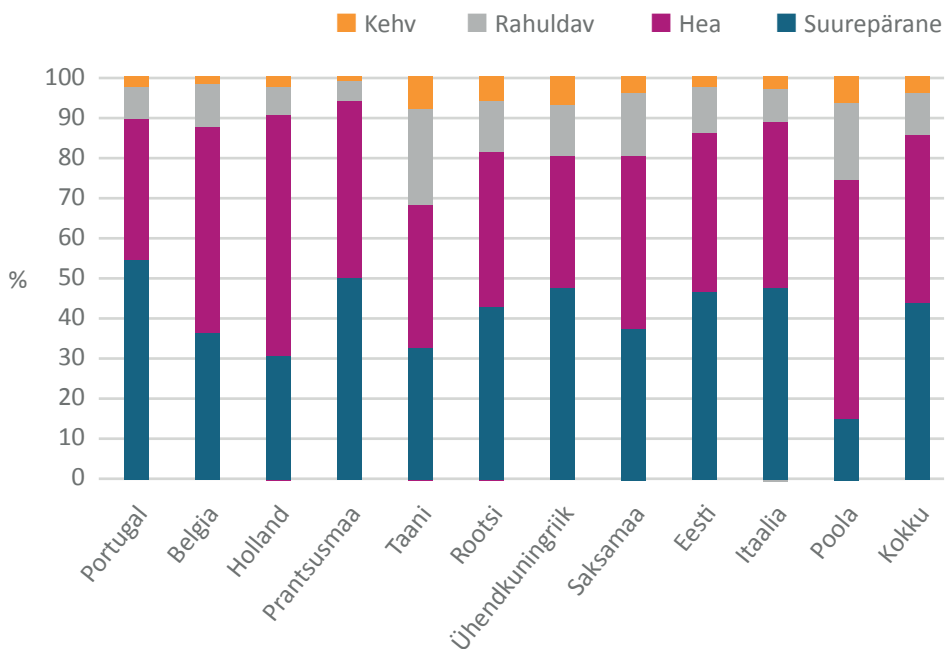
Paraku on enneaegsetele lastele suunatud abi kättesaadav üksnes suuremates linnades. Me elame maal, mistõttu on meie ligipääs kõigile erialaspetsialistidele piiratud. Erialaspetsialisti külastamine tähendab täiendavat sõitu ja mul ei ole alati võimalik transporti korraldada. Lisaks on ooteaeg osade erialaspetsialistide juurde pääsemiseks ikkagi väga pikk.

Vanemate arvamused ja kogemus tervishoiuteenustega

Enamik vanemaid hindas oma lapsele osutatud tervishoiuteenuseid heaks või suurepäraseks.

- Tervishoiuteenustega rahulolu oli üldiselt kõrge, kuid see varieerus riigiti. Nii hindas 68-94% lapsevanematest oma lapse hoolitsust heaks või suurepäraseks.
- Kõige väiksem oli rahulolu nende lapsevanemate seas, kelle lapsel esines tervise- või arenguprobleeme: ligi kolmandik neist hindas hoolitsust rahuldavaks või kehvaks. See viitab, et tervishoiusüsteem peaks keskenduma keerukate tervishoiualaste vajadustega lastele mõeldud teenuste parendamisele.

Vanemate hinnangud teenustele pärast vastündinute osakonnast lahkumist riigiti

Kokkuvõtteks

Väga enneaegsete laste tervise ja arengu jälgimisel võib esineda sotsiaalset või geograafilist ebavõrdsust.

1. Kuna jälgimisprogrammide mõte on soodustada ligipääsu ter-
vishoiuteenustele ja probleemide avastamisel kohest sekkumist,
siis peaks jälgimine viie aasta jooksul aitama peredel saada väga
enneaegselt sündinud lastele sobivamat abi.
2. Sotsiaalsetest riskifaktoritest mõjutatud pered kasutasid lapsele
mõeldud järelkontrolli väiksema tõenäosusega.
3. Väga enneaegsena sündinud laste pikaajalise jälgimise juures on
aspekte, mida annaks kõigi 11 uuringus osalenud riigis parendada:
jälgimisprogrammide standardiseeritud sisu ja kestus, teenuste
koordineerimise tagamine ja lapsevanemate ning teenuste osuta-
jate vahelise parema suhtluse soodustamine.
4. Leidmaks parimat teed väga enneaegsete laste ja nende vanemate
hilisemaks jälgimiseks, on tarvis täiendavaid uuringuid. Need
peaksid hõlmama ka enneaegselt sündinud isikute ning nende
perekondade arvamusi ja kogemusi.

Miks on need tulemused olulised?

Tulemused näitavad, et väga enneaegsena sündinud laste tervise ja arengu jälgimiseks osutatavad tervishoiuteenused on Euroopa riikides väga erinevad. Seda tuleb rõhutada mitte üksnes lapsevanematele ja lastele, vaid ka taoliste teenuste osutajatele, sest jälgimisprogrammidega on seotud mitmed hüved ja eelised:

Vanematele: jälgimisprogrammid annavad ettekujutuse lapse tervislikust seisust ja arengust. Enamgi veel: väga enneaegselt sündinuilte mõeldud teenused võivad vähendada tervisega seotud raskusi ja kulusid peredele ning parendada nende elukvaliteeti.

Väga enneaegsetele lastele: jälgimisprogrammid aitavad varakult avastada lapsi, kes vajavad abi, ning võimaldavad koheselt alustada ka sobiva toe pakkumisega. Väga enneaegsena sündinud lapsed võivad iseäranis tähelepanu, mälu ja õppimise osas seista silmitsi raskustega, millel võib olla läbi elu kestev mõju emotsionaalsele heaolule ja sooritusvõimele.

Järelekontrolli teenuste meeskondadele ja erialaspetsialistidele: jälgimisprogrammid aitavad varakult leida lapsi, keda on tarvis toetada, ning tagada nende õigeaegne suunamine sobiva spetsialisti juurde. Kui jälgimisprogrammi käigus kogutud tulemused jäädvustatakse ja neid meeskonnas arutatakse, võib see pakkuda võimalusi erialaseks arenguks.

Tervishoiusüsteemidega seotud praktikate ja teadustöö jaoks: paremini korraldatud tervishoiuteenused võivad aidata vältida tarbetuid konsultatsioone ja hospitaliseerimisi ning parendada teenuse kvaliteeti. Jälgimisprogrammid annavad laste arengu kohta teavet, mis aitab parendada vastsündinute ravi, ja toetavad teadusuuringuid, mille eesmärk on parandada enneaegsena sündinud laste arengut ja potentsiaali.

SHIPS tulevikus

SHIPSi meeskond teeb kõvasti tööd, et projekt saaks jätkuda, ning julgustab kõiki lapsevanemaid ka järgmises järeluuringus osalema ja ootama täiendavat teavet. SHIPSi raames kogutud teave liidetakse Euroopa andmeplatvormiga RECAP Preterm, mis võimaldab teadlastel saada infot Euroopas viimase 30 aasta jooksul väga enneaegsete või väga madala sünnikaaluga laste ja täiskasvanute uuringutest ning kasutada anonümiseeritud andmeid, vastamaks väga enneaegsete laste tervist ja arengut puudutavatele küsimustele, millele vaid üksikute riikide uuringutega vastuseid ei leia. RECAP Pretermi kohta saab lähemalt lugeda aadressil www.recap-preterm.eu.

Lugege lähemalt

Kui soovite SHIPSi, sellega seotud inimeste, asutuste ja ka projekti lapsevanematele suunatud osa kohta rohkem teada saada või kui Teid huvitavad teised SHIPSi raames saadud tulemused, siis külastage meie kodulehte www.epiceproject.eu/en. Seal on ära toodud mitmete tunnustatud teadusajakirjades avaldatud artiklite kokkuvõtted. Ning tulemas on lisa.

Aitäh!

Suur aitäh kõigile lapsevanematele ja lastele, kes SHIPS uuringuga liitusid. Üksnes tänu teie osavõtule oleme saanud kirjeldada väga enneaegsena sündinud lastele mõeldud tervishoiuteenuseid ja jälgimisprogramme ning täita praegusaja teadmistes olevaid lünki. Teie osavõtt tegi kättesaadavaks andmed, mida on vaja teadlikkuse tõstmiseks ja arutelu hõlbustamiseks, et parendada Euroopa laste tervise ja arengu jälgimist. Ühtlasi on see oluline selleks, et saaksime tulevaste perede jaoks midagi muuta. Tahame tänada ka SHIPSi lapsevanemate kolleegiumi soovitude ning projekti liikmeid nende panuse eest.

Seda projekti on vastavalt toetuslepingule nr. 633724 rahastatud Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist Horisont 2020.

Kontaktandmed

Projekti koordinaator:

Prof Jennifer Zeitlin, Institut national de la santé et de la recherche médicale (INSERM)

Eriline tänu SHIPSi Eesti koordinaatoritele (Heili Varendi, Liis Toome ja Mairi Männamaa) Tartu Ülikoolist, kes selle dokumendi ka inglise keelest eesti keelde tõlkisid.

Toimetamine ja kujundus:

Pildid: EFCNI/Christian Klant, www.shutterstock.com/wavebreakmedia/Pressmaster, Adobe Stock/#93003761

Jaanuar 2022, kõik õigused kaitstud

